

Перша група - це певний попередній ' вид зобов'язань, які складають правову базу головного (основного) договору (консенсусного або реального). Наприклад, попередня угода про майбутню позику (*pactum de mutuo dando*); угода про майбутнє дарування (*pactum do-nationes*); або взагалі, угода про висновок будь-якого виду договору (*pactum de contrahendo*). Ця група була названа римлянами *pacta praetoria* - преторські пакти. По сучасному цивільному праву така угода називається попереднім договором.

Друга група угод (пактів) призначена для внесення різного роду змін (доповнень) у вже укладені (існуючі) договори. Наприклад, угоди про зворотну купівлю (випуки) проданого товару (*pactum de re-tremendo*); угода про можливість несхвалення купленого товару (*pactum displicential*). Називалася ця група -*pacta adiecta* (пакти приєднання, доповнення).

Нарешті, група пактів під назвою *pacta legitima*, тобто визнані імператорськими законами. До них відносилися угоди про завдаток (*arrha*) про компроміси, тобто про дозвіл розбіжностей преторським судом (*compromises im*); про дарування як факт визнання діючим зобов'язання (*donationis*); про односторонню обіцянку приданого (*pollicita-tio dotis*).

Література:

1. Римське право: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 512с. – Бібліогр.: С.477-481
2. Харитонов Є.О. Основи римського приватного права: Конспект лекцій. – 4-те вид., перероб. Ідопов. – Х.: ТОВ «Одессей».- 312с.
3. Харитонов Е.О. Основы римского частного права. – Ростов-на-Дону,1999.
4. Яковлев В.Н. Древнеримское и современное гражданское право России. Рецепция права: учеб. Пособие.2-е изд., перераб. И доп./УдГУ. Ижевск, 2005.Ч.2.496 с.
5. Гай. Институции/ Пер. С лат. – М., 1997
6. Дигесты Юстиниана/ Избранные фрагменты в переводе и с примечаниями И.С. Перетерского. – М.,1984.

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Гулько Юлія Юрївна,
здобувач кафедри права інтелектуальної
власності та корпоративного права
Одеської національної юридичної академії*

В епоху інтелектуальної власності, якою практично всі країни світу, що прагнуть покращення добробуту свого населення, визнали третє тисячоліття, винахідництву належить пріоритетне місце. Саме отримання науково-технічних результатів, їх надійна правова охорона та ефективне використання дають можливість забезпечити стабільний економічний розвиток країни на основі постійного удосконалення технологічних процесів, що характеризують сучасне виробництво та забезпечують випуск конкурентоспроможної продукції, яка задовольняє постійно зростаючі потреби населення.

Іншими словами, стабільний економічний розвиток нашої країни неможливий без удосконалення правової охорони результатів інтелектуальної діяльності людини, максимальної гармонізації відповідного національного законодавства з міжнародними

правовими нормами, накопичення інформаційних ресурсів, створення і ефективного використання механізмів залучення інтелектуальної власності в господарській обіг, тобто усього того, що сприяло б розвитку винахідницької діяльності в Україні [6, 1].

Значна більшість об'єктів промислової власності створюється на підставі договорів замовлення. Перед тим як перейти до розгляду договірних відносин у сфері науково-технічної діяльності, слід зазначити, що Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначає поняття наукового результату (нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу; монографічного дослідження) та науково-прикладного результату (нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, розробка. Науково-прикладний результат може мати форму звіту, ескізного проекту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, натурного зразка. Таким чином, можна сказати, що результатом науково-технічної діяльності є нове знання, нове конструктивне чи технологічне рішення, розробка, яка впроваджена або може бути впроваджена у суспільну практику. Це може бути: звіт, наукова праця, наукова доповідь, наукове повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічне дослідження, ескізний проект, конструкторська або технологічна документація на науково-технічну продукцію, натурний зразок тощо.

Науково-технічна діяльність, здійснюється переважно на договірних засадах. З усіх об'єктів вказаної власності переважна більшість створюються їх авторами у порядку виконання службових обов'язків. Але створення об'єктів промислової власності в такому порядку і є створення цих об'єктів на замовлення [7, 2]. Питання про те, на підставі якого договору створюються зазначені об'єкти — трудового чи цивільно-правового, - потребує дослідження. Більшість дослідників приходять до висновку, що створення об'єкта промислової власності у порядку виконання службового обов'язку чи завдання все ж слід визнати створенням на замовлення [1, 2]. Значно менша частина названих об'єктів створюється за ініціативою винахідників та авторів інших науково-технічних досягнень.

Отже, особливістю договірних відносин у сфері науково-технічної діяльності є те, що переважна більшість об'єктів промислової власності створюється на підставі договірних відносин. Твори науки, літератури і мистецтва у значній частині створюються за ініціативою авторів. Використання об'єктів названої власності, так само як і творів науки, літератури і мистецтва, можливе лише на підставі відповідних договорів. Проте договори на використання останніх відрізняються від подібних договорів у сфері науково-технічної діяльності. Особливістю договірних відносин, змістом яких є саме використання зазначених об'єктів, є те, що договори на використання об'єктів промислової власності можуть укладатися тільки за умови, що результати науково-технічної діяльності визнані в установленому порядку об'єктами цієї власності і, отже, об'єктами правової охорони. Іншими словами, предметом договору на використання того чи іншого об'єкта може бути лише той об'єкт, на який є правоохоронний документ — патент чи свідоцтво.

Це не означає, що предметом договору на використання будь-якого іншого результату науково-технічної творчості, не захищеного правоохоронним документом, бути не може. Предметом такого договору може бути будь-який результат науково-технічної творчості: захищений він правоохоронним документом чи ні. Але при цьому слід мати на увазі, що незахищений результат названої творчості може використовуватися і без договору з патентовласником, і без виплати йому належної винагороди. Такий результат правом інтелектуальної власності не захищається.

Результат творчої діяльності, не захищений правоохоронним документом, є об'єктом права власності його творця. Використання цього результату без дозволу його власника буде порушенням цивільного права.

Особливою ознакою договорів у сфері науково-технічної діяльності є те, що вони обов'язково мають укладатися у письмовій формі. Але йдеться лише про договори на створення і використання об'єктів промислової власності. Чинне законодавство про останню не містить вимог щодо нотаріального засвідчення зазначених договорів (ст. 1107 ЦК).

На відміну від авторських договорів договори на створення і використання об'єктів промислової власності є договорами на створення і передачу творів для використання. Тобто, часто це може бути один і той же договір — на створення і передачу твору для використання. Подібні договори у сфері науково-технічної діяльності укладаються окремо на створення об'єкта промислової власності і окремо на його використання. Результат науково-технічної творчості не може стати предметом договору на використання до його відповідної кваліфікації належним державним органом. Договір на використання має спиратися на правоохоронний документ.

Чинне законодавство України про промислову власність питання щодо визначення розміру, порядку обчислення та строків виплати винагороди за використання об'єкта вказаної власності віддало на розсуд сторонам у договорі. Вони самі мають визначати розмір винагороди, порядок її обчислення та строки виплати. У договорі важко визначити розмір винагороди через те, що на момент укладення договору ще не відомо, який позитивний ефект принесе використання об'єкта вказаної власності. Саме даний факт є визначальним для визначення розміру винагороди. Невідомо, який масштаб використання об'єкта та інші параметри використання, котрих ще не існує. Слід зазначити, що це питання має певні складнощі, тому для визначення розміру винагороди за використання об'єкта промислової власності мають бути вироблені певні критерії.

До особливостей договорів на створення об'єкта промислової власності слід віднести й те, що їм передують інші договори, які є необхідною передумовою укладення договорів на створення об'єкта вказаної власності. До них слід віднести, наприклад, пошук необхідної науково-технічної інформації та деякі інші.

Жоден розробник будь-якої науково-технічної проблеми, якщо йому доручено розробити за договором чи за службовим завданням, не приступить до його виконання, поки не матиме належної інформації, що стосується даної проблеми. Якщо виконання такого завдання почнеться без належного інформаційного забезпечення, то результатом може бути винайдення велосипедного колеса. Розробник має ознайомитися з тим, що було зроблено у цій сфері до нього, які досягнення є і чим вони не задовольняють замовника. Адже замовник на створення об'єкта промислової власності видає виконавцю завдання, у якому повинні бути сформульовані його сутність, параметри, котрим має відповідати майбутній об'єкт, визначаються основні техніко-економічні характеристики останнього, очікувані результати від його використання, галузь і масштаби застосування тощо.

Від якості розроблення такого техніко-економічного завдання залежить успіх розробників, які мають чітко уявляти, чого від них чекають.

Виходячи з поставлених перед розробниками завдань, повинні сформулюватися цілі інформаційного забезпечення [2, 5]. Вони можуть бути різні — виявлення дійсного стану, технічного рівня, ефективності від використання, недоліки тощо; які науково-технічні досягнення є у цій галузі, захищені патентами чи іншими правоохоронними документами. Інформаційне забезпечення може мати завданням й

інші цілі. Головне у тому, щоб інформація повністю задовольняла розробника.

Інформаційне забезпечення даної науково-технічної розробки може здійснюватися силами самого розробника. Проте у більшості випадків такі роботи виконуються за договором із спеціальними установами. Назване забезпечення на договірній основі регулюється спеціальним Законом «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 р. Сторонами у договорі на інформаційне забезпечення можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, котрі виступають як виконавці, так і замовники-споживачі. На боці виконавця можуть бути фізичні та юридичні особи як творці і накопичувачі науково-технічної інформації, виробники, власники, зберігачі. На стороні замовника — споживачі (фізичні та юридичні особи) і посередники.

Об'єктом договору на інформаційне забезпечення є документована на будь-яких носіях або публічно оголошувана вітчизняна і зарубіжна науково-технічна інформація. Поняття останньої охоплює отримувані у процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності результати, зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення. Особливість науково-технічної інформації полягає у тому, що вона, з одного боку, є результатом науково-технічної творчої діяльності, а, з другого — забезпечує ту саму науково-технічну творчу діяльність необхідними відомостями, даними [3, 6]. Утворюється постійно діючий процес самовідтворення.

Науково-технічна інформація відповідно до чинного законодавства є об'єктом права власності. Підставою виникнення вказаного права є створення науково-технічної інформації своїми силами і за свій рахунок; виконання договору про створення названої інформації; виконання будь-якого договору, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи. Право власності на науково-технічну інформацію, створену на кошти державного бюджету, визначається державою як прийняттям загальних рішень, так і встановленням форм договорів між фінансуючим державним органом і виконавцем робіт із створення такої інформації [4, 6]. Науково-технічна інформація, що є об'єктом права приватної власності або інших форм власності, може переходити у державну власність у разі передачі її до відповідних державних банків даних, фондів або архівів на договірній основі. Споживач за договором несе відповідальність за дотримання прав власності власника цієї інформації. Він немає права передачі одержаної науково-технічної інформації третім особам, якщо це не обумовлено договором між власником і споживачем даної інформації. Якщо науково-технічна інформація не відповідає визначеним договором параметрам, технічному рівню або якості, споживач має право вимагати від власника або посередника безплатного усунення недоліків протягом погоджених строків [9, 6].

До договору про інформаційне забезпечення розробників об'єктів промислової власності близько примикають договори на здійснення патентного пошуку. Патентний пошук — це дослідження патентів чи інших правоохоронних документів, виданих до даного часу в тій чи іншій сфері. Цей пошук має охопити патенти, видані у всьому світі. Зрозуміло, такий пошук є складною і тривалою роботою, яка здійснюється на договірній основі і за визначену винагороду. Сторонами у цьому договорі можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Як правило, виконавцем за вказаним договором можуть бути як окремі висококваліфіковані фахівці, так і спеціалізовані установи.

Патентний пошук також є необхідною стадією або, навіть, передумовою створення об'єкта промислової власності. Без названого пошуку починати розроблення будь-якої науково-технічної проблеми неприпустимо [8, 7]. Адже без

такого пошуку можна не тільки винайти уже запатентований об'єкт промислової власності, а й порушити чужі патентні права, що тягне негативні наслідки. Тому, не зважаючи на дорожнечу і тривалість зазначеного пошуку, обійтися без нього ніяк не можна.

Об'єктом даного пошуку є не тільки патенти та інші правоохоронні документи, а й інші джерела інформації, які можуть містити відомості про той чи інший об'єкт. Це численні джерела — наукова та спеціальна література, дисертації, матеріали наукових конференцій, виставки тощо. Замовник патентного пошуку в договорі має визначити його глибину, адже патенти повинні досліджуватися не за весь час існування патентної охорони об'єктів промислової власності. Такі дослідження мають бути здійснені тільки за визначений замовником період від дати укладення договору і 20-30 чи більше років назад. Враховуючи досить високу ціну договору, період, який повинен бути охоплений патентним пошуком, не може бути невідповідно тривалим. Ціна договору визначається угодою сторін [5, 7]. Патентний пошук обов'язковий і при проведенні експертизи заявок по суті на об'єкти промислової власності. Кваліфікаційна експертиза заявок здійснюється на прохання заявника чи іншої заінтересованої особи і за їх рахунок. Патентний пошук необхідний також при здійсненні будь-яких науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших подібних робіт.

Мета цієї публікації – висвітлити актуальні питання сьогодення щодо договорів у сфері науково-технічної діяльності.

Література:

1. Азимов Ч.Н. Договорные отношения в области научно-технического прогресса. - Харьков, 1981. - 136с.
2. Брыжко В.М., Цимбалюк В.С., Орехов А.А., Кальченко О.Н. Будущее и информационное право. — К., 2002. — 264 с.
3. Брижко В.М., Кальченко О.М., Цимбалюк В.С., Орехов О.А., Чернобров А.М. Інформаційне суспільство. — К., 2002. — 220 с.
4. Кохановська О.В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин. — К., 2001. – 235 с.
5. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності. — К., 1999. – С.27.
6. Марченков С. Від заявника до винахідника – разом // «Інтелектуальна власність». 2007. №8. – С. 8 – 14.
7. Мельник О.М. Загальна характеристика договорів у сфері науково-технічної діяльності // Право України. – 2003. - №11. - С.72 – 75.
8. Патентні дослідження. Методичні рекомендації / За ред. В.Л. Петрова. — К., 1999. - 264с.
9. Тимофієнко Л.П., Лінник Л. Правова охорона комп'ютерних програм // Інтелектуальна власність. — 2001. — № 4. – С.3 – 12.

Науковий керівник - Харитонова О.І., д.ю.н., професор, завідувача кафедрою права інтелектуальної власності та корпоративного права Одеської національної юридичної академії.